

EL HIJO DE SAÚL **(SAUL FIA)**

Proposta didàctica de Ramon Breu

SINOPSI-COMENTARI

Auschwitz, 1944. Saúl Ausländer forma part d'un sonderkommando, és a dir, una brigada de presoners que treballa en un dels forns crematoris del camp. És obligat a cremar tots els cadàvers dels habitants del seu propi poble però un dia intenta salvar de les flames el cos d'un noi a qui considera el seu fill i busca un rabí per poder-lo enterrar dignament i d'acord amb el seu ritus religiós.

Aquestes brigades de presoners, jueus o no, eren seleccionades pels SS per fer la feina bruta dels camps: conduir els presoners a les càmeres de gas o a les fosses comunes, fer que es despullessin, recollir les seves pertinences i ajudar a classificar-les, treure els cossos i portar-los als forns crematoris i després netejar-los de les cendres. Si algun sonderkommando revelava abans als presoners que la suposada dutxa de desinfecció no era tal, sinó que era una cambra de gas i anaven a morir, se li aplicava la pena de mort com a càstig. Una de les formes de morts utilitzada de manera exemplar per als sonderkommando que no complien les ordres era ésser incinerat viu, en els forns crematoris. Els sonderkommando vivien aïllats de la resta de presoners i no tenien cap tipus de contacte amb ells. Els sonderkommando tenien un període de treball d'aproximadament d'entre 3 o 4 mesos, ja que, per no deixar testimonis de la matança a nivell industrial que s'estava realitzant, era assassinat tot el sonderkommando i posat en el seu lloc un nou grup sonderkommando a realitzar la feina.

La primera escena gairebé no deixa veure res. La càmera fora de focus espera que s'aproximi algun personatge. En el fon, un brogit incert de cossos. De sobte, un primer pla del rostre d'un home. I després d'això un frenesí.

L'espectador és convidat a seguir el drama d'un home assetjat. I a fer-ho enganxat a ell.

El director, László Nemes, en la presentació del film a Cannes deia: Ens vam obligar a rodar d'una manera molt determinada, amb regles molt estrictes. Quan no estàs limitat visualment o estètica, el cinema pot arribar a nivell de sobreexposició fins a convertir-ho tot en un simple espectacle d'entreteniment. Al contrari, quan limites el camp visual i només permets que l'espectador pugui veure només fragments, aconseguixes suggerir i fas sentir alguna cosa que, crec, està relacionada amb l'experiència d'un camp d'extermini. Amb això i amb l'esperit mateix del cinema. La mirada inclou sempre molt més del que simplement es veu. I afegia: El poder de la imaginació és moralment molt important perquè no podem recrear l'horror, només el podem suggerir.

I en efecte, Nemes fuig amb convicció tant del melodrama com de l'espectacularitat impúdica de la violència. De pas, reobre el debat sobre el dret a fer o no obres de ficció sobre l'Holocaust. El més ferotge defensor de la prohibició de recrear res sobre el genocidi orquestrat pels nazis, el director francès Claude Lanzmann, ha donat el seu vist-i-plau a la cinta.

I és que per primer cop en la història del cinema de l'Holocaust, una pel·lícula et fa sentir més que veure el martiri físic i mental d'habitar l'infern i voler mantenir-te dempeus.

FITXA DE LA PEL·LÍCULA

Títol: *Saul fia* (*El hijo de Saúl*)

Director: László Nemes

Guió: László Nemes, Clara Royer

So: Tamás Zányi

Fotografia: Mátyás Erdély

Productor: Gábor Sipos

Disseny de producció: László Rajk

Muntatge: Matthieu Taponier

Disseny de vestuari: Edit Szücs

Una producció de Laokoon Filmgroup

País: Hongria

Any: 2015

Durada: 107 minuts

Intèrprets: Géza Röhrig (Saul Ausländer); Levente Molnar (Abrahám); Urs Rechn (Oberkapo Biederman); Todd Charmont (Home barbut); Sándor Zsotér (Doctor); Marcin Czarnik (Fiegenbaum); Jerzy Walczak (Sonderkommando Rabbi); Uwe Lauer (SS Voss); Christian Harting (SS Busch); Kamil Dobrowski (Mietek).

<http://sonyclassics.com/sonofsaul/>

PANTALLA D'ACTIVITATS

1. La pel·lícula s'obre amb la definició de la paraula alemanya *sonderkommando*. Què eren els *sonderkommandos*?
2. Qui és en Saul? Per què creieu que és Auschwitz? Quines són les seves funcions al camp?
3. Per què Saul es treu la gorra quan es creu amb un SS?
4. Saul diu que el noi que encara respirava després de passar per la cambra de gas era el seu fill. Després d'haver vist la pel·lícula, què en penseu? Creieu que era o no el seu fill? Per què?
5. Després que els integrants d'un transport que arribava a Auschwitz fossin assassinats a la cambra de gas, els sondekommandos seleccionaven les seves pertinences. Els objectes de valor eren enviats a un secció de Birkenau anomenada *Canadà*, el lloc on apareix Ella, l'únic personatge femení de *El hijo de Saúl*. Investigueu per què rebia aquest nom.
6. Una de les funcions dels *sondekommandos* era cremar documents d'identificació dels deportats. Per què creieu que els nazis tenien interès en cremar-los?
7. Els presoners jueus dels camps nazis eren obligats a portar una estrella de sis puntes de color groc, però en el film observem com alguns interns duien superposats un triangle de color vermell. Què deuria voler dir? Realitzeu una recerca sobre el sistema de marcat del camps nazis.
8. Per què en Saul busca amb tant d'afany un rabí? Què és un rabí?
9. En el minut 53 observem com era l'alimentació dels sondekommandos. Feu-ne la descripció. Crieu que era similar a la dels altres integrants del camp?
10. Us heu adonat que en el camp se senten diferents llengües? Per què el director té interès en que els espectadors les sentim?
11. En un moment determinat de la cinta, un presoner fa una fotografia de la incineració de cossos. Per què ho fa?
12. El moviment de resistència dels presoners prepara una revolta. Quin és el detonant que fa que esclati la revolta?
13. Els revoltats diuen que l'Exèrcit roig era a prop de Cracòvia. Què era l'Exèrcit Roig? Quina distància hi ha entre Cracòvia i

Auschwitz? Quina era la situació bèl·lica, a la tardor de 1944, de la Segona Guerra Mundial a Europa?

14. En els darrers instants del film un noi polonès observa el grup de fugats. Saul el veu i somriu per primer cop a tota la pel·lícula. Per què creieu que somriu?

LLENGUATGE I TÈCNiques AUDIOVISUALS

Per aconseguir una representació molt realista de l'Holocaust László Nemes fa servir tres recursos: El tractament del so; els tràvelings que van seguint el protagonista des del seu darrere; i una limitadíssima profunditat de camp que fa que només veiem amb una certa claredat el que tenim just davant.

1. Per què pensem que no hi ha banda musical en El hijo de Saúl? Quina funció es pretenia en el fet que els espectadors sentim de forma intensa els crits, cada frec, cada respiració, els disparos dels guàrdies?
2. La càmera es mostra molt àgil a l'hora de fer inacabables tràveling que confeccionen nombrosos plans seqüència. Expliqueu què és un tràveling i un pla seqüència. Identifiqueu-ne almenys un de cada un en el film.
3. En tota la pel·lícula observem una molt reduïda profunditat de camp, que fa que veiem amb claredat allò que és a prop d'en Saul. Què és la profunditat de camp? Creieu que pot tenir alguna relació amb la impossibilitat de Saul de tenir una visió global del camp d'extermini? Pot ser que Nemes ens vulgui dir que és impossible conèixer i descriure tot l'horror que va representar l'Holocaust?
4. La pel·lícula s'acaba amb la fuga dels presoners d'Auschwitz, travessen un riu, probablement el Vístula, i es refugien en una casa mig derruïda. Plou i apareix el nen del que hem parlat. A continuació els perseguïdors alemanys i se senten trets. Títols de crèdit acompanyats de l'únic tema musical. Quan s'acaben els crèdits i la música, seguim sentint el soroll de la pluja. Té algun significat aquest soroll de la pluja caient sobre el bosc?

Consulteu aquest blog si teniu algun dubte:

<http://lenguatgecinematografic.wordpress.com/>

TRÀVELING DE LECTURES

"HUBO 100.000 NIÑOS SIN ENTIERRO DIGNO EN LOS CAMPOS"

"Le diré una cosa. Cuando empezamos a preparar la película lo hicimos con un dato delante: se calcula que en Hungría fueron deportados cerca de 430.000 judíos húngaros en apenas ocho semanas. Un total de 100.000 de ellos eran niños por debajo de los 18 años de edad. Ninguno de ellos tuvo un entierro. Ni digno ni vergonzoso. Nada. Con un poco de suerte, habrá 5.000 compatriotas míos (a lo mejor la cosa se queda en 1.000) que irán a ver la película. Mi deseo

y el del equipo es que sean 100.000. Me gustaría que hubiera un representante de cada niño en la mirada de cada espectador. Todo lo que cuento es una herida abierta en mi país y en Europa que yo personalmente puedo sentir. Oigo decir a la gente que el Holocausto es una cosa del pasado y, cuando les hablo de mi película, ponen cara de 'otra película más sobre el tema'. Como si fuera un remake más del hundimiento del Titanic. No, para nosotros, es el presente. No es un mito: Eso es lo que nos motivó. Sólo seguimos adelante porque era una película sobre el presente". Nemes, él es el que se explica, empezó el proyecto hace cinco años con una exhaustiva investigación que fue de Shlomo Venezia a Filip Müller pasando por las memorias del médico Miklos Nyiszli que trabajó en los hornos crematorios. Y Lanzmann. Siempre Lanzmann. Formado por el mítico director Béla Tarr, se las vio y deseó para conseguir la financiación de una película que todo el mundo creía ya contada. "Estábamos convencidos de que una producción como ésta tenía que contar con cuantos más países mejor. No queríamos que fuera una historia de Hungría, sino de Europa y, si me apura, del mundo. Pero no fue posible. Contamos con ayuda de una organización de Nueva York y poco más. Sea como sea, estamos muy orgullosos de haber sacado adelante todo con un presupuesto mínimo". Una vez acabada, siguieron los problemas. Originalmente, fue rechazada incluso en el Festival de Berlín, probablemente su lugar natural. "Pensamos que habría sido una buena elección para conmemorar el aniversario de la liberación de Auschwitz, pero me equivoqué. No la quisieron en la sección oficial", dice. Y así hasta Cannes. "La enviamos aquí [habla después de la presentación] un poco resignados. La primera notificación que recibimos es que la aceptaban. Nos alegró muchísimo pensando en que tendría un hueco en Un certain regard. Cuando nos dijeron que era la sección oficial, más que alegría fue pánico lo que sentí". Nemes habla e insiste que su película no trata de supervivientes. Y es eso lo que la hace diferente. "No es una cinta sobre la supervivencia, sino sobre la realidad de la muerte. La supervivencia, de hecho, en la realidad de los campos es mentira. Nunca se dio. Si acaso fue una mínima excepción. Me molesta cuando las películas del Holocausto insisten sobre un hecho extraordinario como el de salvarse. Mi personaje lo intenta, pero lo hace a la desesperada. No hablo de cómo se escapa del campo, sino de una huida interior". Queda claro.

Luis Martínez 15-1-2016 *El Mundo*

Activitats

1. Penseu que l'Holocaust és ja una cosa del passat o, com diu el director de la pel·lícula, és encara una ferida oberta?
2. Com interpreteu que la pel·lícula no fos admesa al Festival de Berlín i sí a Cannes, i que després guanyés l'oscar a la millor pel·lícula de parla no anglesa.
3. Coneixeu altres pel·lícules sobre l'Holocaust que parlen de supervivents? Era un fet extraordinari la supervivència als camps nazis?

AUSCHWITZ

La primavera del 1940, l'exèrcit alemany va establir el camp de concentració d'Auschwitz, el nom germànic d'una ciutat polonesa de l'alta Silèsia. Allà, als dos camps pròxims muntats als mesos següents, hi va morir almenys un milió de persones fins al gener del 1945, quan hi van arribar els soldats soviètics

A Mein Kampf, Hitler ja formulava l'antisemitisme com una de les bases de la seva política, justificada amb ínfules pseudocientífiques: els jueus eren paràsits que infectaven el cos social dels alemanys, la raça superior. La persecució va començar tan bon punt arribà al poder, el 1933. El 1939, quan va esclatar la Segona Guerra Mundial, 150000 jueus havien fugit d'Alemanya, i el mig milió escàs que hi quedava havia de viure en guetos o en camps de concentració, desposseïts de la ciutadania. Però, encara llavors, l'odi nazi contra el jueu semblava "conformar-se" amb l'espoli i la degradació o l'expulsió. L'extermini, el genocidi, l'anomenada "solució final" va començar el 1941, i no se sap del cert si ja estava planificada d'abans o bé Hitler la va improvisar sobre la marxa. En tot cas, es va convertir en una obsessió, en una fúria.

En uns papers secrets, Himmler va escriure: "Espero veure desaparèixer totalment la noció de jueu". Per realitzar aquesta esperança infame, els nazis van recórrer a partir del 1941, primer, als afusellaments en massa, i als gasos de monòxid de carboni. Però l'arma definitiva va ser el Cyclon B, un pesticida. Els camps disseminats per l'Europa central i de l'est es van començar a equipar amb cambres de gas i crematoris, l'últim pas en la destrucció de l'ésser humà.

El sistema era tenir mà d'obra barata, amb un tractament depriment fins que l'ésser humà estigués del tot degradat i per si sol desaparegués. Ara, els jueus van sofrir molt més perquè van ser exterminats amb aquest procediment d'entrada ràpida, diu l' Antoni Roig, soldat republicà i supervivent de Mauthausen.

Un grapat de cendra i un número de matrícula ratllat en un registre era tot el que en quedava després, segons escriu Primo Levi a Si això és un home. Els jueus, però també els gitanos i tots aquells que els nazis consideraven "infrahomes", eren duts en tren als camps d'extermini, on desapareixien.

Les lleis racistes del règim nazi. (Nuremberg 1933)

Convençut de la consciència que la força de la sang alemanya és la premissa de la perpetuació del poble alemany i inspirat en la voluntat indomable d'assegurar el futur de la nació alemanya, el Reichstag (parlament alemany) ha adoptat per unanimitat aquesta llei, que és proclamada pels presents:

1. Els matrimonis entre jueus i subjectes de sang alemanya són prohibits.
2. La relació extramarital entre jueus i persones de sang alemanya és prohibida.
3. Els jueus no poden utilitzar per al servei de la seva llar dones de sang alemanya de menys de 45 anys (...)

4. Les infraccions a l'apartat 1 seran sancionades amb una pena de reclusió.

El suport capitalista a Hitler

Al començament vam votar el partit populista (conservador); però els conservadors no podien governar el país: eren massa febles. En aquesta lluita implacable pel pa i pel poder, necessitàvem ser guiats per una mà vigorosa i ferma. La de Hitler ho era. Després dels anys que vam passar sota el seu comandament ens sentíem molt més satisfets. Volíem un sistema que funcionés bé i que ens donés uns mitjans per poder treballar tranquil·lament...”

Declaració d'A. Krupp al procés de Nuremberg (1948)

Textos elaborats per l'autor.

Activitats

1. Feu una feina d'investigació i elaboreu un petit informe sobre les característiques del partit nazi d'Adolf Hitler: racisme, anticomunisme, militarisme... Com i quan van pujar al poder els nazis? Quin paper tenia la dona a la societat nazi?
2. Què prohibien les lleis de Nuremberg? Com ho castigaven? Quant de temps feia que Hitler havia pujat al poder quan es van aprovar aquestes lleis?
3. Per què els grans industrials van donar suport a Hitler per aconseguir el poder? De què tenien por aquests industrials en temps de crisi?

CONTRACAMP: ASPECTES DIDÀCTICS PER AL PROFESSORAT

Elements de debat i relacions que es poden establir:

- L'Holocaust nazi.
- Auschwitz i els camps d'extermini.
- Els sonderkommandos i les revoltes als camps.
- El racisme i les neteges ètniques.
- El feixisme: origen i conseqüències.
- La memòria històrica: Fer present el passat.
- El cinema com a element de sensibilització educativa i social.
- La contribució de *El hijo de Saúl* al cinema de l'Holocaust.

Objectius formatius

- Conèixer l'extermini del poble jueu durant els anys de la Segona Guerra Mundial.
- Aproximar-nos al coneixement dels camps d'extermini.

- Reflexionar sobre els feixismes i les seves conseqüències.
- Conèixer les doctrines racistes en el món contemporani.
- Analitzar les característiques cinematogràfiques innovadores de El hijo de Saúl.
- Aproximar-se a l'estudi, a la crítica i l'anàlisi d'obres cinematogràfiques.

Criteris d'avaluació

- Visionat atent, correcte i respectuós del film.
- Respondre adequadament a les qüestions de comprensió i de llenguatge i tècniques audiovisuals de forma reflexiva i interessada.
- Capacitat per relacionar i entendre les diferents temàtiques plantejades en el film.
- Identificar els temes i subtemes del film.
- Lectura dels textos de la proposta didàctica i realització adequada de les activitats.
- Participació activa en els debats que es puguin suscitar.
- Expressió escrita i oral correcta de les activitats proposades.